

„Erdélyben nyomorúságosabb, de tisztességesebb a művészet”

Selmeczi György magyar specialitásnak tartja a rossz, cinikus hangulatot, ami abból is fakad, hogy sokan csupán tisztán megélhetési muzsikusként

A Művészetek Palotájában, a szimfonikus felfedezések sorozatban a tervek szerint novemberben fellépett volna a Kolozsvári Magyar Opera Szimfonikus Zenekara is.

A vendégszereplés szervezési és egyéb okok miatt végül elmaradt, mégis ez adta az apropót, hogy az együttes vezetőjével, Selmeczi Györggyel beszéljünk a kolozsvári zenei életről, az erdélyi zenekarok helyzetéről, és arról, milyennek találja a magyarországi állapotokat. A karmester-zeneszerző úgy vélekedik, bár az erdélyi zenekarok anyagilag sokkal kedvezőtlenebb helyzetben vannak, az ottani morális helyzet mégis sokkal jobb.

Ugyanolyan a felállás az opera és az együttes között, mint a budapesti dalszínház és a Filharmóniai Társaság esetében?

– Nagyon hasonló a helyzet, viszont azt is érdemes tisztázni, hogy a Kolozsvári Filharmonikusok nem azonosak a Transilvania Állami Filharmonikus Zenekarral. Mi is, akárcsak a budapestiek, a bécsi tradíciót követjük, azt az alapgondolatot, hogy az operai muzsikusként – művészi értelemben – az árkon kívül is megnyilatkozzanak, s a szimfonikus és az operairodalom közötti interakció jótékonyan hasson mind a két oldalra. Erdélyben is erősen él az a szimfonikus, zenei tradíció, ami nem mozdul ki a heti rendszerességből, s az adott koncertnapokon biztosan számíthat előadásra a közönség. Egyébként Kolozsvár gyermekkorom óta nagyon nagy várossá vált. Megháromszorozódott a lakossága, s eleve van két operaház, két önálló zenekarral. Nem beszélve arról, hogy a Zeneakadémia mellett is mindig működik együttes. S bár Kolozsvár nagyobb, mint bármelyik vidéki város, jóval kisebb Budapestnél. Hosszú évek alatt, a rendszerváltást követően, kialakult egy nagyon, talán túlságosan is burjánzó zenei élet. Mellesleg ez a művészeti ágak mindegyikében megfigyelhető. Ez az egyik oldalról nagyszerű, másrészt viszont atomizálja a piacot és a forrásokat is. Rettenetes nagy a verseny, amelynek az opera együttese is ki van téve.

Az utóbbi két évtizedben az Ön keze nyomát viselte magán a kolozsvári együttes.

– Igen, az idei már a huszonharmadik szezon Kolozsvárott. Arra törekedtem, hogy nagyszerű fiatal dirigensekkel is rendszere-

sen dolgozzunk. Külön érdemes szólni néhány vezető muzsikusról, köztük lényeges szerepet tölt be a három rezidens karmester: Jankó Zsolt, Kulcsár Szabolcs, valamint Horváth József, aki kétféleképpen, hiszen a román operának is az első karmestere is. Én szintén rendszeresen dirigálok, csak kevesebbet, mint régen. Végigtekintve az együttes történetén, a legújabbkori zenekar nevelője Rónai Antal volt, őt követte Hary Béla terjedelmes korszaka.

A koncertező tevékenység is nagy múltra tekint vissza, vagy csak az utóbbi években alakult ki?

– A kezdetektől megjelent, bár a ténylegesen zenekarszerű és intézményes működés az én időszakomhoz köthető. Korábban a kamaraműfajok domináltak. Nagyjából 12-15 évre tehető az a rendszeres koncerttevékenység, amelyet a filharmóniai társaságunk végez. Rendszeresen megjelentünk Magyarországon is, sok rádiós megnyilatkozásunk volt, éveken keresztül az együttes a nyírbátori zenei napok rezidens zenekaraként működött. Érdekes persze, hogy mindennek óhatatlanul nemzetiségi dimenziója van. Amit egyáltalán nem szabad túlhangsúlyozni, mert a nemzetiség kérdése bizonyos karakterek megszólaltatásában jelentkezik. Azt lehet inkább mondani, hogy azok az emberek, akik elkötelezetten szolgálják az anyanyelvű zenei színpadnak a követelményrendszerét, azok szárnyalnak ezeken a koncerteken.

Sok muzsikusból válogathatnak?

– Nekünk szerencsénk, nagy a merités, magasan képzett művészek jönnek hozzánk.

A verseny Románia-szerre erős, hiszen az itteni akadémiák – akárcsak a magyar – ontották a tehetséges muzsikusként, akik korábban főként nyugatra mentek. Ma már ez nem jellemző, hiszen megerősödtek az ottani szakszervezetek, viszont ebből az otthoni zeneélet profitál, kiváló muzsikusként ülnek még a másod- harmad-vonalbeli együttesekben is.

Milyen repertoár jellemző a Kolozsvári Zenekarra?

– Az egyik nagy fegyvertényünk a Duna Televízió Kortársaim sorozata volt. Nálunk ugyanis a modern zene nagyon fontos miszsió. Olyannyira, hogy a Kolozsvári Magyar Opera kortárs magyar repertoárja egymagában nagyobb, mint az egész magyar nyelvtérületé. Ezért muzsikusként komolyan veszik és nagyon magas színvonalon művelik a kortárs darabok bemutatását. A televíziós sorozat felvételei során kicsiszoljuk a műveket, s utána koncerten is előadjuk. A mi muzsikusként hihetetlen rugalmasság jellemzi, s olyan a mentalitásuk, hogy minden helyzetben látványosan helyt állnak. Az operai praxisnak köszönhetően pedig kiválóan sajátítanak el anyagokat.

Lemezfelvételeket is készítenek?

– A legutóbbi, nagyon jelentékeny vállalkozása a zenekarnak, hogy három kortárs magyar operát játszott lemezre, magyar miniszteri támogatással és saját erőből. Ez precedens nélküli. A művek: Vajda Leonce és Lénája, Orbán Pikkó hercege és a saját operám, a Szirén. Sajnos a zenei életben erre törekvés sem látszik, a szerzők életében kevés lehetőség adódik, hogy valamiből lemezfelvétel szülessen. Nekünk még tizenhét ilyen cím van a repertoárunkon. Ha ehhez lehet még támogatást igényelni, akkor folytatjuk a sorozatot.

A Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekarának évről évre komoly erőfeszítést jelent a költségei előteremtése. Önök hogyan állnak büdzsé terén?

– Nincs önálló költségvetésünk, és intézményesen is az opera része vagyunk. A muzsi-

kusok szolgáltatásában teljesítik a koncerteket, s a dalszínház maga végzi a menedzseri feladatokat, amikor külső felkéréseknek tesszünk eleget. Ha a zenekart hívják, akkor az opera letárgyalja ennek körülményeit. A kolozsvári dalszínház egyébként nagyon sok operán túli mozzanatnak is helyet ad. Ilyen a népi kultúra, a könnyebb műfajok, s mindennek nemzetiségpolitikai célja is van. Az opera létezése népszolgálati dimenzióval is bír, és ebben teljesen természetes módon van jelen a koncertezés. Egyébként a Bartók-évben, 2006-ban, a zeneszerző szülővárosában a Kolozsvári Magyar Opera Zenekara adta például az első szimfonikus koncertet.

■ Gondolom, emellett belelát a többi, romániai zenekar működésébe. Ott is van hasonló támogatási rendszer, mint nálunk?

– Nagy támogatási rendszer létezik, ez azonban alapszintű és biztonságos. Arra szorítkozik, hogy a bérköltséget és az intézményfenntartását fedezze. Egyébként pedig teljes körű moratórium van mindarra, ami ezen felül extra. Romániában ugyanis a rendszerváltás után, amikor ezt a területet is újraszervezték, az volt az elv, hogy az állam odaadja a fizetést, fenntartja a székházat, de minden másra elő kell teremteni a pénzt. Romániában rengeteg együttes van, lényegesen több mint Magyarországon. Nincsenek azonban sűrűsödések, Bukarestben három zenekar muzikál, akárcsak Berlinben és Párizsban. Magyar specialitás, hogy a Budapest-centrikusságnak köszönhetően ennyi együttes működik a fővárosban. Romániában viszont rengeteg a megye és a megyeszékhely, s mindenütt szigorúan működik zenekar. Emellett léteznek operai társulatok, s a zenekadémiákon is alakulnak együttesek.

■ Összevetve a magyar állapotokkal, jobb vagy rosszabb a romániai együttesek helyzete?

– Alapvetően rosszabb. Morálisan mégis sokkal jobb a helyzet. A muzikusok jobban megbecsülik a hivatásukat, kiegyensúlyozottabb a szakmán belüli légkör. Be kell vallanom, magyar specialitásnak tarom ezt a rossz, cinikus hangulatot, ami abból is fa-

kad, hogy sokan csupán tisztán megélhető muzikusok. Erdélyben a zenészek minden szempontból elkötelezettek a muzika iránt, nagyon törekszenek a magasabb színvonalra. A formációkon belül is erősebb az individualizmus. Az a látványos, testületi megnyilatkozás, ami jó néhány magyar zenekarnak az erőssége, nehezen kialakítható. Minden kicsit direkter. Sokkal jobban tolerálja az ember azt, ha a képébe tüvöltenek, mint azt, ami Magyarországon nagyon látványosan kialakult, a rágalom kerülő útjait, azt a fajta harcot, ami látenszen és fű alatt zajlik, viszont gyilkos jellegű. A magyar zeneélet helyzetének látványos romlását, ami az utóbbi évtizedben bekövetkezett, legalább 60%-ban a szakma számlájára írom. Intellektuálisan is képzettebbnek érzem az erdélyi muzikusokat, nincs olyan csőlátásuk, mint Magyarországon. Nálunk még a muzikus utánanéző valaminek, hozzáolvas. Bár természetesen nagyon tarka a kép. Színvonalban is jelentős szóródás figyelhető meg az együttesek között.

■ Akkor a muzikusok megélhetésére sem jut több pénz, mint Magyarországon?

– Maximum a harmadát keresik Erdélyben annak, mint itt, még a vezető muzikusok is. Persze, nyilván ebben is van szóródás. Disznót nevelnek, hakniznak, így tudják működtetni a mindennapjaikat. Nagyon sajátos szociográfia része ez. Ettől függetlenül játszanak, mert boldogok attól, hogy zenélhetnek.

■ Létezik Romániában is olyan szövetség, mint Magyarországon, amely összegyűjti az együtteseket?

– Van, de alapvetően szakszervezeti arculatú. Ezek a mozgalmak nálunk nagyon erősek és kartellekbe tömörülnek. Erős visszahúzó erőt jelentenek, mert sok negatív jelenséget is konzerválnak. Gyakorlatilag, akit felvesznek egy zenekarba, az már örökre az együttes tagja marad...

■ Gondolom, azért Romániában is választgatja a muzikus a szakmai nyugdíjat?

– Létezik ez a rendszer, akárcsak számos más kedvezmény... Egyébként mégis éppen az erdélyi, zenekari légkör az, amelynek az együttesek sokat köszönhetnek. Vagyos európai, ázsiai karmesterek éveken keresztül járnak hozzánk, s az együttesnek külföldi támogatói kört is szerveznek. A vásárhelyi szimfonikus zenekart például teljes körűen ellátta instrumentummal a jelenlegi vezető karnagyuk. Zenekarnyi hangszeret vásárolt, amihez a pénzt egy japán csoport adta össze. Összességében Erdélyben nyomorúsá-

gosabb, de tisztességesebb a művészet. Nagyon nagy a zenész cserekereskedelem is a zenekarok között. Sok együttes kisegíti a másikat.

■ Hogyan állnak a magyarországi kapcsolataik?

– Kapunk, igaz, egyre gyérebben és egyre látványosabban csökkenő támogatást. Hét-nyolc évvel ezelőttig lelkesült és nagyon jó volt a kapcsolat Magyarországgal, mára ez változott. Számunkra nagyon lényeges, hogy ne valami nemzetpolitikai tényezőnek tekintsenek bennünket, hanem valódi művészi értéknek, hiszen azok vagyunk. Nem kell ez a vállveregetés, a vidékinél is vidékibb, határon túli megközelítés. Mi már nem akarunk azért menni bárhová, mert kisebbségek vagyunk. Azt gondoljuk, vagyunk olyan jók, sőt olykor még jobbak is, mint mások. Egyébként nagyon sok bérmunkát végzünk, időnként játszunk a Müpa operaelőadásain is, így jól ismerjük a magyarországi viszonyokat. De így is négy évig lobbiztam azért, hogy felléphessünk a szimfonikus zenei körképben. Érzékeny téma ez itt és ott is...

■ Mikor lép fel az együttes legközelebb Magyarországon?

– Most sok az operai vendégszereplésünk, hiszen jövő tavasszal az Operaház Primavera fesztiválján Verdi Az álarcsobál című művét adjuk elő. Készülünk Orbán második operájával is, amelyet a miskolci operafesztiválon mutatunk be, júniusban. Közben Kolozsvárott Bűvös vadász-premierünk lesz, de akad Álarcsobál-meghívásunk is. Egy hatalmas projektre is készülünk, hiszen 2013-ban, a Verdi-év végén a Magyar Állami Operaházzal közösen visszük színre az Erkel Színházban az olasz zeneszerző három Schiller-regény alapján született operáját, a Giovanna D' Arcót, A haramiákat és a Luisa Millert. Három egymást követő napon, november 25-én, 26-án és 27-én, egységes színpadképpel, Náray Tamás jelmezeivel és Varga Éva díszletével láthatja-hallhatja a közönség a műveket. Sűrű hát a programunk, ha valami támogatás akad, akkor azt rögtön felhasználjuk. Mi ugyanis premiért csak akkor tudunk tartani, ha ehhez a teljes összeget előteremtjük. Szerencsére sok olyan művészt tudunk meghívni, aki rajongásból lép fel nálunk, s akadnak hazajáró világsztárjaink is. Pályázunk persze a fenntartónál, az erdélyi civil szervezeteknél és a magyar minisztériumoknál. Így is szonglőrmutatvány mindez működtetése...

R. Zs.